

Taliban we onuñ burka kararnamasynyñ yslama dahylly ýeri ýok!

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 25 январа, 2025

Taliban we onuñ burka kararnamasynyñ yslama dahylly ýeri ýok!

TALIBAN WE ONUÑ BURKA KARARNAMASYNYÑ YSLAMA DAHYLLY ÝERI ÝOK!

Häzir görnetin basyş we aýal duşmançylygynyñ alamaty hökmünde owgan aýal-gyzlaryna burka ýa-da olaryň öz dili bilen aýdanymyzda peçe geýdirilýär.

Talibanyň ýurdy eýelemegi Owganystany garaňky asyrlara dolap getirdi. (AFP)

Parahatçylygyň we mähir-mylakatlylygyň dini bolan yslam – edýän zulumlaryny «jihad» diýip atlandyrmagy we dünýäde sebäpkär bolan urdumşalyklaryny dogry görkezmegi saýlap alan şahslar tarapyndan hapalanýar. Beýle zat ýalňyş, ýürekbulangyç we aň bulaşdyryjy.

Aýal-gyzlar yslamda iň ýokary statusa we mertebä eýe. Emma muny köp sanly erkegiň bilkastlaýyn nadanlygy zerarly görmezlige salynýar.

Kuranda şeýle ýazylan: «Eý ynananlar! Zenanlara öz razylygy bolmasa mirasdüşerlik etmegiňiz halal däl we olara gödek çemeleşmäh».

Kuranyň birnäçe aýatynda aýal-gyzlara we erkeklere borjy, hak-

hukugy we ukyp-başarnygy taýdan ikisiniňem deňdigini nygtamak üçin «ynanan erkekler we aýallar» diýip ýüzlenilýär.

Şu hepde indi «Yslam emirligi» diýip tanalýan Taliban zulumlaryny gaýtadan atlandyrmaga we tüýsüni üýtgetmäge girişip, ähli owgan aýal-gyzlarynyň köpçülik ýerlerinde peçe dakmagynyň hökmanydygyny duýdurdy. Haýsydyr bir aýal-gyz görkezmä boýun egmedik ýagdaýynda onuň erkek hossary üç gije-gündiz tussag edilip bilner.

Talibanyň ýurdy eýelemegi Owganystany garaňky asyrlara dolap getirdi. Talibanyň «özgerendigi» we dünýäniň taliban režiminiň bu täze we özgeren ýagdaýyna bil baglamagynyň gerekdigi hakda aýdylanlar ýalandan başga zat däl. Onuň hökümetiniň yglan edilen gününden bəri az wagtyň içinde munuň ýalan wadadygy ýüze çykdy. Emma şonda-da, şunça ýalandan soň nämüçin häzirem şeýle adamlara orta çykyp gürlemäge maý berýäris.

Düýn agşam Pirs Morgan Talibanyň metbugat wekili Suheýl Şahin bilen hökman tanyşmaly reportaž geçirdi. Şahiniň aýal-gyzlaryň ýüzüni ýapyp gezmegi hakdaky täze kanun üçin birnäçe tutaryk tapjak bolmagy Talibanyň üýtgemändigini görkezýärdi.

Owganystandaky aýal-gyzlar häzir adam hak-hukuklaryny elinden gaňryp alan ýowuz kanunlar bilen ýüzbe-ýüz. Çagalar 12 ýaşandan soň mekdebe gidip bilenok. Şahin muňa şeýle jogap berýär: «Biz okuwa gitmegiň düýbünden gadagandygyny aýdamzok, üstünde işlenýär. Bir tärini tapmak isleýäris». Gyz çagajyklaryň we aýal-gyzlarynyň bilim almaga bolan hukugy elinden alnyp durka, onuň berýän jogaby diýseň gülkünç we degnaña degýär.

Taliban güýçlenenden bəri aýal-gyzlara sürüjilik şahadatnamasyny bermegi goýbolsun etdi, häzirem görnetin basyş we aýal duşmançylygynyň alamaty hökmünde owgan aýal-gyzlaryna burka (ýa-da olaryň öz dili bilen aýdanymyzda peçe) geýdirilýär.

Reportaży lapykeçlik içre tomaşa edip durkam, erbet tisginjiräp başymy aşak egenimi duýman galdym. Morganyň täze kanunyň näme sebäpli çykarylandygy hakdaky sowalyna Şahin şeýle jogap berdi: «Aýal-gyzlar ýüzlerçe ýyl bári bürenjek geýip gelýär, olar muny öz islegleri bilen geýýär». Onuň bu sözünde birnäçe ýalňyşlyk bar.

Hawa, käbir aýal-gyzlar ynançlaryna esaslanyp öz islegi bilen bürenjek geýip biler, emma Owganystanda çykarylan kararnama aýal-gyzlar üçin başga alaç ýokdugyny aýk-aýdyň görkezýär. Munuň özi «öz islegiň bilen» faktoryny zorlukly aradan aýyrýan kanun.

Erkek agalygyna gönükdirilen medeni isleg-arzuwdan gözbaş alýan näsag ideologiýalary arkaly Talibanyň aýal-gyzlary basyş astyna almaga gönükdiren jahylçylykly synanyşyklary owganystanly aýal-gyzlara we gyz çagajyklara tanyş zat. Talibanyň häkimiýeti eýelemegi zenan hak-hukuklarynyň ýuwaşlyk bilen parçalanmagyna sebäp boldy: Gyzjagazlara mekdebe gitmän öýde oturmagy, belli bir ölçegde gezmegi aýdyldy, bu basyşlara garşy çykanlaryň agzyny zor bilen ýumdurdylar.

Bürenjek, peçe, burka ýaly zatlar diňe aýal-gyzyň öz islegi bilen geýilip bilner. Muny hiç kime zor bilen geýdirip bolmaz. Bu ýagdaý saçyny ýa-da tenini ýapmak islän dürli ynançdaky aýal-gyzlar üçinem şeýle bolmaly.

Aýal-gyzyň endamyny gözegçilik astyna aljak bolmagyň özi utanç. Biz aýal-gyzlar azatlygymyzy gazanmak üçin uzak we kyn göreşlerden geçdik, emma ahyrynda erkekleriň azatlygymyzy elimizden gaňryp alanlaryny görmeli boldy. Şu hepde Hindistandaky bürenjek dawasyna, Talibanyň burka kanunyna, iň soňky gezegem Roe-Wade dawasy bilen aýal-gyzlaryň hak-hukuklarynyň çäklendirilendigine şaýatlyk etdik.

Taryhyň dürli döwründe erkekleriň aýal-gyzlara nähili ýaşamalydygyny öwredýän bizar ediji sözleriniň gaýtalanyp

durandygyny görýäris. Turuwbaşdan aýal-gyzlara we gyz çagajyklara zenan hökmünde berjaý etmeli borçlarymyz we bu borçlary berjaý etmesek, nirede kemter gaýtjagymyz, oýnap biljek oýunjaklarymyz, özüňi nähili alyp barmalydygy, nähili geplemelidigi, nähili pikirlenmelidigi öwredilýär.

Bizar bolduk. Aýal-gyzlar erkekler taraplar üznüksiz gözegçilik astynda saklanmazdan öz durmuş ýoluny saýlamaga mynasypdyr. Bürenjek dakmalymy ýa dakmaly däl meselesinde erk-ygtyýary özümize goýuň. Owgan aýal-gyzlarynyň sesiniň eşidilmegine ýol beriň.

Faiza SAKIB.

Sişenbe, 17.05.2022 ý.

<https://www.independent.co.uk/voices> Publisistika